

Törő Emese

A társaságcsoporthoz tartozó tagvállalatok, valamint vezető tisztségviselőik jogállásának kritikai elemzése

A társaságcsoporthoz tartozó függő vállalatok és vezető tisztségviselőik helyzetének konszernjogi sajátosságai a magyar jogban jelenleg a szerző szerint nem kellően rendezettek. A jogilag önálló, de gazdaságilag függőségi viszonyban lévő tagvállalatok a saját érdekeik háttérbe szorítására kényszerülnek a közös üzletpolitikai célok megvalósítása érdekében. A Gt. által szabályozott faktikus konszern tényállás esetében csak a társaságban való részesedéshez kapcsolódó – elsősorban közvetlen – befolyásszerzés relevanciája érvényesül. A meghatározó befolyás más módon való kialakulásához a Gt. nem fűz többletkötelezettségeket, s nem építi ki a kis tulajdonosok és a hitelezők érdekvédelmi intézményeit sem. Ezek szerint a domináns befolyásoló helyzet tényének van jelentősége, s nem annak, hogy az uralkodó tag szavazati jogának nagyságán vagy a tagokkal (részvényesekkel) kötött szerződésen alapul-e az irányító befolyás.

Társasági jogunk szabályozásának középpontjában a más vállalkozástól független, gazdaságilag önálló, individuális társaságok állnak. Ettől azonban eltérő azoknak a társaságoknak a jogi és gazdasági helyzete, akik valamely vállalatcsoport, különösen a nemzetközi piacon működő multinacionális cégek tagvállalataként végzik tevékenységüket. Napjaink általános jelenségeként figyelhető meg a tőkekoncentráció eredményeképpen létrejövő nagyvállalat, s ehhez járult hozzá a szocializmus ideje alatt kialakult koncentrált magyar vállalatstruktúra. A „fordított piramis” (Schweitzer 1982: 280) talpra állítására a privatizáció előtt sem került sor, így a korábbi állami nagyvállalatok kisebb egységekre való felbontás nélkül kerültek magántulajdonba, s mára a „nagy cégek többsége házózatokhoz kapcsolódik, döntően multinacionális cégek leányvállalataiként működnek” (Voszka 2000: 549).

A vállalatcsoport fogalmát, kialakulását és működését több jogágot átfogó, komplex, szabályozás rendező, különböző érdekek alapján és más eszközök igénybevételével. E szabályozás terén kiemelkedő jelentősége van a társasági jog keretein belül a hitelezői érdekvédelem és a kistulajdonosok érdekeinek elsődlegessége alapján megvalósuló *konszernjogi*, valamint – csak a részvénytársaságok vonatkozásában – a *tőkepiaci* rendelkezéseknek. A piaci verseny tisztaságát és a piac többi szereplőjének érdekeit biztosító *versenyjogi* normák, illetve a vállalatcsoportokra külön feltételeket szabó *adóügyi és számvite-*

Törő Emese társasági szakjogász, a Debreceni Egyetem adjunktusa. E-mail: emese.toro@econ.unideb.hu

¹ 1997. évi CXLIV. tv. A gazdasági társaságokról

li szabályok is külön rendelkezéseket tartalmaznak az összefonódó vállalkozások vonatkozásában.

A továbbiakban e komplex szabályozási rendszerből a konszernjogi rendelkezések elsőbbsége alapján elemzem a vállalatcsoportok, illetve vezető tisztségviselők jogi helyzetét.

A társaságcsoportok konszernjogi tényállásai

A konszern fogalmának jogi meghatározásával a magyar jogban nem találkozunk, elsősorban gazdasági kategóriaként, jogilag önálló társaságok gazdasági függőségét jelenti. Az Európai Unióban a kilencedik társasági irányelvtervezet foglalkozik a vállalatcsoportok, konszernek kérdésével, elsősorban a kodifikált német konszernjogi szabályozás alapulvételével.²

A konszern alatt a legáltalánosabb megfogalmazásban olyan társaságcsoportosulás értendő, amelyen belül létezik egy irányító vállalat, amely pozíciójából adódóan a többi konszernbeli vállalat felett irányítási, döntési joggal rendelkezik. A *vertikális (alárendeltségi) konszern*ben a társaságok között hierarchikus kapcsolat alakult ki, amely társasági jogi kategóriákon – a részesedésszerzés nagyságán, a döntéshozatalban való meghatározó szerepen – alapul. A *horizontális (mellérendeltségi) konszern*ek jellemzője a tagvállalatok egységes irányítása, ami általában társasági jogon kívüli szerződéses kapcsolatot jelent.

A társasági jog által meghatározott konszern gazdasági függőséget jelent a tagvállalatok részére, akik a jogi személyiségüket, s így jogi önállóságukat megtartják, de működésüket elsősorban az egész vállalatcsoport üzletpolitikája határozza meg, akár a saját társasági érdekeik ellenére is.

A konszernek két fajtája különböztethető meg annak alapján, hogy az uralkodó vállalat miként képes meghatározó befolyást gyakorolni az uralt vállalatok vonatkozásában. Ennek egyik formája lehet a *faktikus konszern*, amelyben az uralkodó vállalat tulajdonosi részesedése alapján a szavazati jog több mint fele birtokában meghatározó irányítást gyakorol az ellenőrzött társaságban. Amennyiben az uralkodó vállalat meghatározó befolyása uralmi szerződésen alapul, *szerződéses (polikorporatív) konszern* jön létre.

A Gt. a konszernjogi kapcsolat létrejöttéhez nem tartja elegendőnek csupán a szerződéses befolyásszerzést, hanem azt társasági részesedés fennállásához köti. Míg a faktikus konszern tényállásnál a másik társaságban való tulajdonszerzés olyan mértékű (a szavazatok legalább 50 százaléka + 1 szavazat), amelynek alapján önmagában a részesedés nagysága biztosítja a legfőbb szerv döntéshozatalában való meghatározó befolyást, addig a szerződéses konszern esetén a társasági részesedés mértéke nem olyan nagyságrendű, ami egyben megalapozná a befolyásszerzést is. Ebben az esetben a többi taggal, részvényessel kötött – a szavazati jogukkal való rendelkezési jog átengedését biztosító – polgári jogi megállapodás alapján jön létre a konszernjogi tényállást megvalósító befolyásszerzés.

A konszernjogunk egyik alapvető sajátossága, hogy nem ismeri a társaságok olyan kapcsolatát, amely részesedésszerzés nélkül, kizárólag a tagokkal kötött szerződés alapján biztosít meghatározó befolyást egy vállalat számára. Véleményem szerint tulajdono-

² A német konszernjog az összekapcsolt vállalatok (*verbundene Unternehmen*) közül csak az egyik kategóriának tekinti a konszern, amely mellett még megkülönbözteti a többségi részesedést, a függőségi viszonyt, kölcsönös részesedést és a vállalati szerződést. (Miskolczi Bodnár 2003: 275)

si részesedés nélküli befolyásoló helyzet kezelésére a társasági jog nem alkalmas, ebből a szempontból helyesnek tartom a Gt. konszernjogi szabályozását. Azonban nem értek egyet azzal, hogy kizárólag a faktikus konszern tényállását rendezi a Gt., s nincs tekintettel a szerződésen alapuló befolyásszerzésre. Álláspontom szerint a konszernjogi szabályozás hatályát célszerű lenne kiterjeszteni az Európai Unió hetedik társasági jogi irányelvének³ megfelelően mindazokra a közös üzletpolitika alapján működő vállalatcsoportokra, amelyeknek összevont mérlegkészítési kötelezettsége áll fenn. Ennek következtében a „Gt. konszernfejezetének hatályát egyetlen, értelmezést nem igénylő jogi tény határozná meg, nevezetesen hogy kell-e konszolidált beszámolót készíteni” (*Gadó 2000:18*).

Az összevont (konszolidált) éves beszámoló készítési kötelezettséget a hatályos *számviteli törvényünk*⁴ már a hetedik társasági jogi irányelv tartalmával összhangban alapítja meg. Ez a kötelezettség azon anyavállalat vonatkozásában áll fenn, amely egy gazdasági társaságnál (leányvállalat) közvetlenül vagy leányvállalatain keresztül közvetve meghatározó befolyást képes gyakorolni.

A meghatározó befolyás létrejöttének – véleményem szerint a konszernjogi szabályozásnak is alapul szolgálható – alábbi eseteit nevesíti.

a) Megvalósul a döntő irányítás abban az esetben, ha az anyavállalat a tulajdonosok (részvényesek) *szavazatának többségével* (50 százalékot meghaladóval) tulajdoni hányada alapján *egyedül rendelkezik*. Ez a tisztán részesedésszerzéshez kapcsolódó Gt. által is szabályozott faktikus konszern-tényállás.

b) Megvalósul a domináns irányítás akkor is, ha más tulajdonosokkal kötött *megállapodás alapján az anyavállalat a szavazatok többségét egyedül birtokolja*.

c) Meghatározó befolyásnak minősül a társaság tagjaként a *vezető tisztségviselők* vagy felügyelő bizottsági tagok többségének *megválasztási, visszahívási jogával* való rendelkezés.

d) Alá-fölérendeltségi helyzetet teremthet a vállalkozások között az a kapcsolat is, amelyben az egyik vállalat a tulajdonosokkal kötött szerződés (vagy létesítő okirat rendelkezése alapján) – függetlenül a tulajdoni hányadtól, a szavazati aránytól, a tisztségviselők megválasztási és visszahívási jogától – *döntő irányítást*, ellenőrzést gyakorol az uralt társaság fölött.

A fenti nevesített esetek mindegyikében vitathatatlanul függő helyzetbe kerül az uralt társaság, s erre tekintettel a jövőben „a szerződéses konszern szabályozásával ki kell bővíteni a Gt. befolyásszerzési szabályait.” (*Miskolczi Bodnár 2002: 86*)

A konszernjog másik lényeges hiányosságának tartom a *közvetett befolyásszerzés* szabályozását (szabályozatlanságát?). Ugyanis a Gt. csak a közvetlen befolyásszerzést vonja a konszernjogi szabályozás alá, a közvetett – egy kivétellel – nem. Ez az egy kivételes helyzet pedig akkor áll elő, ha a tag 100 százalékos tulajdonában lévő társaság is rendelkezik tulajdoni hányaddal az uralt társaságban, akkor kettejük szavazati jogát a befolyásszerzés megállapításánál egybe kell számítani (Gt. 288.§ (2) bekezdése). Abban az esetben viszont, ha a jogalany nem egyedül hozza létre a társaságot, hanem bármilyen kis részesedéssel – és szavazati joggal – egy másik tagot is bevesz, a befolyásszerzés megállapításánál külön-külön kell kezelni szavazati jogukat, holott a tényleges helyzet alapján a két tag nevében egy személy rendelkezik döntési joggal (*Jasztraboszky*

³ 83/349/EGK irányelv az összevont (konszolidált) mérlegkészítési kötelezettségről

⁴ 2000. évi C. törvény A számvitelről

2000: 10). Erre tekintettel indokoltnak tartom a közvetetten fennálló meghatározó befolyás számviteli fogalmával megegyező konszernjogi szabályozás bevezetését.

A konszern tényálláshoz kapcsolódó Gt.-ben meghatározott többletkövetelmények

A társaságcsoporthoz létrejött a hitelezők és a kisztrésztvényesek érdekében az általánosan előírtnál további kötelezettségeket, többletinformációs- és nyilvánossági követelményeket kíván meg, valamint felerősödik a felelősség-átviteli intézménye.

Bejelentési és közzétételi kötelezettség

A kistulajdonosok és a hitelezők érdeke egyaránt megkívánja, hogy a befolyással rendelkező tag a befolyásszerzés fennállását minden esetben hozza nyilvánosságra, az ellenőrzött társaság székhelye szerint illetékes cégbíróságnak jelentse be, s ezzel egyidejűleg köteles gondoskodni a befolyás tényének és mértékének a Cégbizonylatban való közzétételéről is. A bejelentési kötelezettség elmulasztásának egységes szankciója, hogy az újonnan megszerzett részesedés után a szavazati jog nem gyakorolható. A többségi, illetve közvetlen befolyás esetében többlet szankció is érvényesül: az uralkodó tagot a törvény erejénél fogva teljes és korlátlan felelősség terheli, amennyiben az ellenőrzött társaság felszámolása során annak vagyona a hitelezők kielégítésére nem nyújt fedezetet.

Kisebbségvédelem intézményesítése

Az ellenőrzött társaságban az uralkodó tag (résztvényes) befolyása a törvény indoklása szerint „jelentősen csökkentheti a többi tag vagyoni jogait, s akár azt is lehetővé teheti, hogy huzamosabb ideig ne kapjanak osztalékot.” A kisebbségi tagok fokozott védelmét a Gt. azáltal biztosítja, hogy egyrészt a kisebbségi jogok gyakorlását már a leadható szavazatok legalább öt százalékát képviselő tagok részére is biztosítja, míg a konszernjog hatálya alá nem tartozó társaságok esetében ez a szavazatok tíz százalékához kapcsolódik, másrészt a kistulajdonosok részére olyan többletjogokat állapít meg, amelyekkel bármely tag (résztvényes) élhet szavazati joga mértékétől függetlenül.

Ilyen pluszjogosítvány illeti meg a zártkörű résztvénytársaság bármely résztvényesét, amelynek alapján a többségi befolyás nyilvánosságra hozatalától számított hatvan napon belül kérheti, hogy résztvényeit az uralkodó tag forgalmi értéken vegye meg (Gt. 295.§.). Továbbá fontos kisebbségi jog, hogy bármely tag kérheti a bíróságtól az irányító befolyással bíró uralkodó tag korlátlan felelősségének megállapítását (Gt. 296.§(3) bek.).

A befolyásoló tag felelősségének kiterjesztése – a felelősség-átviteli intézményesítése

Az ellenőrzött társaság üzletpolitikájának kialakításában döntő szerephez jut az uralkodó tag, aki a vállalatcsoporthoz érdekeinek elsőlegessége alapján eljárva az ellenőrzött társaságra nézve hátrányos üzletpolitikát is folytathat. Ez azonban jelentősen kihat az ellenőrzött társaság üzletfeleire, hitelezőire, éppen ezért elengedhetetlen a hitelezővédelem megfelelő biztosítása. Ennek legfontosabb eszköze, hogy a hitelező kérheti a bíróságtól, állapítsa meg az uralkodó tag teljes és korlátlan felelősségét az alábbi feltételek együttes fennállása esetén:

- az ellenőrzött társaság tartósan hátrányos üzletpolitikát folytat, amely
- az uralkodó tag befolyása következtében alakult ki,
- s ennek következményeként felszámolási eljárásra került sor,
- s valamennyi hitelezői igény kielégítésére az ellenőrzött társaság vagyona nem nyújt fedezetet.

A tartósan hátrányos üzletpolitika folytatásának megállapítására kerülhet sor, ha az ellenőrzött társaság számára a nyereség csökkenése és/vagy a vagyon csökkenése áll be, miközben az uralkodó tag vagy más érdekeltsége ugyanolyan mértékű nyereséghez jut, vagy rendszeresen értékaránytalan szerződés megkötésére kötelezi az ellenőrzött társaságot, valamint a felvett hitelekhez az ellenőrzött társaság vagyonát használja fedezetként (Miskolczi Bodnár 1998: 4-5).

A közvetlen irányítást biztosító befolyással rendelkező tag korlátlan és teljes felelősségének bírósági megállapítására preventív céllal is lehetőség van bármely tag vagy hitelező keresete alapján. Ennek ugyanis nem feltétele a felszámolási eljárás megindulása, hanem azt megelőzően az uralkodó tag – tartósan hátrányos üzletpolitikájával összefüggésben a kötelezettségek teljesítésének jelentős veszélyeztetése esetén – korlátlan felelősségének kimondásával megfontolt magatartásra ösztönözhető, s ezzel elkerülhetővé válhat az ellenőrzött társaság felszámolása.

A konszernjog fenti szabályozása „egy statikus állapotot, a befolyás megszerzését követő helyzetet rendez” (Varga 1998:9), s csakis a részesedésszerzéshez kapcsolódó meghatározott mértékű szavazati jogon alapuló befolyásszerzésnek tulajdonít jelentőséget.

Álláspontom szerint a közeljövőben elkerülhetetlen a szerződéses konszern társasági jogi szabályozása, hiszen vitathatatlan, hogy jelenleg is atipikus szerződések megkötésével kerülnek gazdasági függőségbe önálló jogi személyiségű társaságok. Mindenképpen szükségesnek tartom a vállalkozások közötti összefonódások áttekinthetőbbé tételét és nyilvánosságra hozatalát, valamint a kisebbségi tagok és hitelezők érdekvédelmének kiépítését az olyan vállalatcsoportoknál is, ahol a függőségi helyzet kialakulása nem a tulajdonosi részesedéshez kapcsolódó többségi szavazati jog birtoklásán alapul. Mindezt pedig úgy látom megvalósíthatónak, ha a szerződés alapján létrejövő konszernkapcsolatot a Gt. is elismeri és szabályozza. Ennek szükségzerű velejárója az ún. uralmi szerződésnek a Gt-ben vagy a Ptk-ban történő nevesítése, sajátosságainak meghatározása.

Az uralmi szerződés sajátosságai

Az uralmi szerződésnek tartalma alapján több változata lehet (Sárközy 2001: 304-320). Megkülönböztethető a *vállalatvezetési szerződés* (Betriebsführungsvertrag, management contract), amelynél fogva a függő vállalat egy másik vállalatnak alárendeli magát azáltal, hogy vezetési jogokat biztosít számára. Másik fajtája lehet a *nyereség-vesztés átcsoportosítási szerződés* (Gewinnabführungsvertrag), amelyben az uralt társaság arra kötelezi magát, hogy a nyereségét részben-egészben más vállalatokhoz átcsoportosítja. Ismeretes a német jogban a vállalat belső egységeit *vagyonkezelésbe adó uralmi szerződés* is. A fenti szerződések külön-külön is megjelenhetnek vagy egységes szerződésbe is foglalhatók.

Az uralmi szerződés *alakjára* az EU-irányelv tervezete⁵ az írásba foglalás kötelezettségét írja elő. A szerződés megkötéséről a függő társaság legfőbb szervének kell döntenie, s a cégbírósághoz való bejelentés és közzétételi kötelezettség biztosítja a nyilvánosságot. Véleményem szerint ezeknek az alapvető követelményeknek a magyar szabályozásban is érvényesülniük kell.

A függőségi szerződés szükségképpen tartalmát képezi a vállalatcsoport egységes, közös üzletpolitikai célkitűzéseinek a rögzítése, amelyek elérése érdekében működnek alárendelten a tagvállalatok, míg ezen kívüli egyéb területen saját érdekeik elsődlegessége alapján járnának el.

A tagvállalatok jogi személyiségevel ellentétben állna, ha önállóságukat teljesen elveszítenék a vállalatcsoportban, s „nem lehet megengedni az uralt vállalatok függőségét egy bizonyos szintnél lejjebb vinni, azaz az autonómia szükséges minimumát biztosítani kell” (Sárközy 2003: 37).

Egyetértek a Societas Leonina elvének a konszernjogban való rögzítésével, ami a tagvállalatok önállóságának egyik biztosítékát jelentené, s ami megtiltaná az olyan konszernstratégia érvényesülését, amely valamely tagvállalatot kizárna az előnyökből vagy kizárólag hátrányos következmények viselésére kötelezne (Gadó 2000:17-19).

A társaságcsoporthoz jellemző vállalatirányítási rendszer specifikumai

A társaságcsoporthoz álló nagyvállalatokra erősen centralizált irányítás jellemző, amely a tulajdonos(ok) közvetlen irányítása, állandó jelenléte és gyakori ellenőrzése által valósul meg, s ez egyben a menedzsment önálló döntési jogkörének nagy mértékű korlátozásához vezet.

A vállalatvezető önállóságának egyik mérője az éves üzleti terv elkészítésének a módja. Az éves terv a tulajdonosok elvárásait, céljait összegzi, amely akkor fogalmazhat meg reális célkitűzéseket, ha a menedzsmenttel közösen kerül kidolgozásra. A multinacionális nagyvállalatot központi irányítása a minél nagyobb profit elérése céljából „feszített termelési és értékesítési mutatókat erőltet rá az egységek vezetőire” (Prugberger 2002:2), amelyek teljesítéséről folyamatos beszámolási és tájékoztatási kötelezettség terheli őket, s ennek általában havonta, negyedévente írásban kötelesek eleget tenni.

Az írásbeli jelentés egyes cégek esetében csak néhány fontos adatra, mint például a jövedelem, a költség vagy a forgalom mutatószámaira terjed ki, míg más esetekben a cég tevékenységének egészét felölelő tucatnyi táblázat kitöltését tartalmazza (Voszka 2000).

A tulajdonosi ellenőrzésnek ez a gyakori és részletes formája véleményem szerint főleg adminisztrációs többletmunkának teszi ki a vezetőket, s nem feltétlenül szolgálja a hatékony ellenőrzést.

Az írásbeli dokumentumokat a tulajdonosok gyakran egészítik ki informális személyes látogatásokkal, telefonkonferenciákat tartanak a különböző tagvállalatok vezetőivel, s szélsőséges esetben a tulajdonos vezetője vagy alkalmazottja folyamatosan jelen lehet a leányvállalatban.

⁵ A vállalatcsoportokra vonatkozó irányelvtervezet elsősorban az 1965-ös német Részvénytörvényben kodifikált konszernjog alapul vételével született (Berke 2003:110).

Az írásbeli jelentések és személyes kapcsolatok mellett előfordul, hogy a multinacionális vállalatok magyarországi *holdingokat* hoznak létre befektetéseik irányítására, amelyek központosított irányítást és közvetlen ellenőrzést valósítanak meg. „Minél közelebb a menedzsmenthez” (*Voszka 2000:561*) – ez az elv vezérli a magyarországi holdingok felállítását. A külföldi befektetők arra törekszenek, hogy kis létszámú igazgatóságot hozzanak létre, amelynek tagjait jórészt az anyavállalat delegálja, vagy a testület helyett a vezérigazgató áll a cég élén. A centralizált irányítás másik formája a *funkcionális irányítás*, amelynek keretében „a leányvállalatok igazgatóit és főosztályait közvetlenül a cégcsoport központjának megfelelő részlegei irányítják, például a magyar pénzügyi vezető az anyavállalat pénzügyi igazgatójának beosztottja” (*Voszka 2000:560*). Ebben az esetben a leányvállalat vezérigazgatója ugyan jogilag vezető tisztségviselő, illetve vezetőállású alkalmazott, ténylegesen azonban az anyavállalat által széles körben utasítható, beosztott munkavállaló helyzetébe kerül.

Az uralkodó tag által gyakorolt irányítás legfontosabb eszköze az *utasítási jog* a tagvállalat menedzsmentje részére. A Gt. főszabályként a vezető tisztségviselő utasíthatóságának tilalmát mondja ki, s a konszernjog sem tartalmaz eltérő rendelkezéseket e tekintetben. A faktikus konszern esetén az uralkodó tag többségi szavazati jogával a legfőbb szerv – a vezetőtisztségviselőkre kötelező – határozathozatala során gyakorol döntő befolyást a társaság működésére, azonban a menedzsment részére utasításokat nem adhat. A konszernjogi irányelvtervezet – véleményem szerint helyesen – nem adna utasítási jogot a faktikus konszern uralkodó tagjának, ez a jogosítvány csak a szerződéssel alapított konszernhez kapcsolódna, így biztosítva az utasítási jog terjedelmének és gyakorlása módjának meghatározását.

Az utasítási jog gyakorlásához elválaszthatatlanul kapcsolódik az utasítás végrehajtásával okozott károkért való felelősségvállalás. A Gt. hatályos rendelkezései alapján a jogszerű utasítást végrehajtó vezető tisztségviselő mentesül az okozott kárért való felelősség alól, a helytállási kötelezettség az utasítást adó tagot terheli. A konszernjogi tervezet az uralkodó tag belső és külső felelősségét különbözteti meg. (*Miskolczi Bodnár 2003:306-311*) A *belső felelősség* a tagvállalatokkal szembeni, míg *külső felelősség* a függő társaságok hitelezői vonatkozásában fennálló helytállást jelenti.

Az *uralkodó tag függő társaságokkal szembeni felelőssége* egyértelmű megfogalmazást nyert, ugyanis az irányítási és utasítási jog gyakorlása során keletkezett minden olyan kárért felel, amelyet a „gondos és lelkiismeretes igazgatás és a konszern érdekeinek figyelembevétel” (*Miskolczi Bodnár 2003:310*) megszegésével okozott. Ebből az is következik, hogy az uralkodó tag felelőssége nem állapítható meg minden utasítással kapcsolatban felmerülő kárért, hanem – mint ahogyan a vezető tisztségviselő is – csak felróhatósága esetén tartozik felelősséggel.

Szükségszerűnek tartom e felelősségi szabályok kialakítását a magyar szerződéses konszernnek vonatkozásában is, hiszen méltánytalan lenne a tagvállalat vezető tisztségviselőjére nézve az önállósága korlátozásakor fenntartani a teljes és korlátlan felelősségét.

Az ügyvezetésnek a közös üzletpolitikával nem érintett területein megmaradna a társaság, s így a vezető tisztségviselő önállósága is, amelyhez a Gt. 29.§(1) bekezdésében foglaltak szerinti korlátlan felelősség tartozik. A tagvállalat vezető tisztségviselője felelősségének megállapítása szempontjából is igen fontos a közös üzletpolitika szerződéses megfogalmazása, amely vonatkozásában az ott meghatározott okból és mértékben megengedhető a menedzsment utasítása, korlátozva ezáltal az önállóságát és felelősségét is.

Az uralkodó tag befolyásoló magatartása következtében a tagtársaság fizetéseképtelensége kedvezőtlenül érinti az alárendelt társaság hitelezőit. A hatályos konszernjogi szabályok szerint a függő társaság kft. vagy rt. formájában működhet, ahol a tag, illetve a részvényes felelőssége – főszabály szerint – korlátozott, tehát a társaság hitelezőivel szemben nem felelnek. A társaságcsoport tagvállalatai azonban a konszern közös üzletpolitikájának elsődlegessége alapján kötelesek saját üzletpolitikájukat alakítani, amely akár olyan hátrányos következményekkel járhat számukra, hogy hitelezőik igényeit nem tudják kielégíteni.

Az irányelvtervezet a függő társaságok hitelezőinek az uralkodó taggal szembeni közvetlen igényérvényesítési lehetőségét biztosítja arra az esetre, ha a tagtársaság a tartozásait nem tudja időben kiegyenlíteni (*Berke 2002:190*). Az uralkodó tag korlátlan és mögöttes felelőssége azonban nem objektív, csak azokért a tartozásokért áll fenn, amelyek nem teljesítése az uralkodó tag irányítási jogával, befolyásoló magatartásával összefüggnek. Az uralkodó tag közvetlen helytállási kötelezettsége a függő társaság hitelezőivel szemben a vállalatcsoport jogi egységként való megítélését jelentené. Az Európai Unió bírói gyakorlat is ebbe az irányba hat, hiszen az esetek többségében megállapítják az anyavállalat felelősségét a leányvállalat tartozásaiért. Mindezek felvetik a „*társaságcsoportok integrált jogalanyiségének*” kérdését, amely az anyavállalat szemszögéből közelíthető meg. Az uralkodó társaság jogalanyisága tehát kettőssé válik: saját jogi személyiség és a vállalatcsoport egészét képviselő jogalanyiság” (*Sárközy 2003:37*).

Következtetések

Álláspontom szerint a függő vállalatok gazdasági önállósága korlátozásának megfelelő jogi keretét adná a függőségi szerződésen alapuló szerződéses konszernhelyzet társasági jogi elismerése. Az uralmi szerződésben pontosan rögzítenék a felek a társaságcsoport egészének közös üzletpolitikáját, amelynek megvalósítása érdekében a tagvállalatok, illetve a menedzsmentjük az irányító társaságnak alárendelten működnének. Ebben a körben a függő társaság vezetőinek önállósága korlátozottan érvényesülne az uralkodó társaság jogszerű utasításai következtében. Az utasítás végrehajtásából eredő károsodásért a felelősség az utasítást adó uralkodó társaságot terhelné a leányvállalat és annak hitelezői felé egyaránt.

Mindazokban az esetekben, amelyek az uralmi szerződésben rögzített utasításadási körön kívül esnek, a tagvállalatok vezető tisztségviselői a saját társaságuk érdekeinek elsődlegessége alapján, teljes önállósággal és korlátlan felelősség érvényesülése alapján kötelesek eljárni.

Hivatkozások

- Berke Barna (2002): *Társasági jogi szabályok a közösségi jogban*. In: Az Európai Közösség kereskedelmi joga (szerk.: Király) Bp. KJK-Kerszöv.
- Gadó Gábor (2000): *A társasági és cégjogi szabályozás továbbfejlesztésének irányai*. Gazdaság és Jog. 7-8:3-19.
- Jasztraboszkó Tamás (2000): *A közvetett befolyásszerzés szabályozottságáról*. Gazdaság és Jog 6:11-14.

- Miskolczi Bodnár Péter (1998): *Fekete lyukak a hatályba léptető rendelkezésekben*. Gazdaság és Jog. 4. szám, 3-7.
- Miskolczi Bodnár Péter (2002): *A magyar kereskedelmi jog differenciált múltbeli és jövőbeli fejlődése*. In: *A magyar magánjog az európai jogfejlődés áramában*. Novotni Kiadó, Miskolc
- Miskolczi Bodnár Péter (2003): *A társaságcsoporthoz tartozó tagvállalatok*. In: *Európai társasági jog* (szerk.: Miskolczi Bodnár Péter) Bp. KJK-Kerszöv.
- Prugberger Tamás (2002): *A vezető állású munkavállalók problematikája*, Kézirat
- Sárközy Tamás (2001): *A magyar társasági jog Európában* Bp. HVG-ORAC
- Sárközy Tamás (2003): *Szervezetrendszerek és a polgári jogi jogalanyiség a társasági-egyesületi és az alapítványi jogban*, *Gazdaság és Jog.* 9:31-37.
- Schweitzer Iván (1982): *A vállalatnagyság*, KJK. Bp.
- Varga János Tamás (1998): *Részesedésszerzés és befolyásszerzés gazdasági társaságokban*. *Gazdaság és jog.* 10:3-12.
- Voszka Éva (2000): *Tulajdonosi szerkezet és vállalatirányítás a magyar nagyiparban*. *Közgazdasági Szemle.* XLVII. Évf. 7-8:549-564.
- 83/349/EGK irányelv az összevont (konszolidált) mérlegkészítési kötelezettségről
2000. évi C. törvény A számvitelről
1997. évi CXLIV. tv. A gazdasági társaságokról

